

Kontinuitet og forandring i russisk strategisk kultur

Case: Ukrainekrigen

Mette Skak

Continuity and change in Russian strategic culture. Case: The war in Ukraine

The strategic cultural approach to Russian security policy is employed stressing the primacy of Kremlin regime security. Insights from studies of post-Soviet Russian strategic culture are revisited when analyzing ongoing Russian warfare against Ukraine. As for the key Kremlin decision to invade on 24th February 2022, strategic culture analysis allows for possible idiosyncrasies, groupthink and outright dysfunctional strategic cultures. Strategic culture argues a constructivist 'logic of appropriateness' when explaining security policy outcomes like war at the expense of the 'logic of consequence' which presupposes rational cost/benefit calculus by decision makers. Atrocities against civilians and the utter destruction characterizing Russian warfare have Soviet and Russian precedents, whereas e.g. Putin's use of not just nuclear threats but also nuclear power plants represents novelty. The main surprise, however, is the poor performance of the ostensibly modernized and reformed Russian Army. If Russia is defeated, this might bring change within Russian strategic culture.

The Russo-Ukrainian War is the most severe geopolitical conflict since World War II and will result in far greater global consequences than [the] September 11 attacks. [...] this military action constitutes an irreversible mistake.

Hu Wei (2022), anerkendt kinesisk sikkerhedspolitisk ekspert

Indledning

Som åbningscitateret fra Hu Weis kritik af hjemlandet Kinas Ruslandpolitik under den igangværende krig mod Ukraine viser, udgør Ukrainekrigen et

Mette Skak är lektor vid Institut for statskundskab, Aarhus universitet.
E-post: msk@ps.au.dk

globalt sikkerhedspolitisk paradigmeskift. Ruslands aggression har fået Finland og Sverige til at søge ind i NATO; EU og USA står sammen om et enestående hårdt sanktionsregime, der svækker Ruslands økonomi og herved Kremls militære slagkraft; krigen rammer den for det globale syd så livsvigtige import af korn og andre fødevarer fra Ukraine; krigen drev 14 mio. indbyggere i Ukraine på flugt inklusive interne flygtninge; Kremls potentielle bidrag til kampen mod den globale opvarmning er forlist (Trenin 2022a), og sådan kunne man blive ved. Ovenikøbet danner Ukraine-krigen bagtæppe for et forværret politisk forfald i Rusland i retning af diktatur, imperialism og fascisme. Tænk blot på den russiske præsident Vladimir Putins ildevarslenende optrædener 16. marts og 9. juni 2022 (Putin 2022a, b). Så det ligger lige for at tage Ukraine-krigen op til analyse i dette nummer af *Statsvetenskaplig tidskrift* med temaet Rysslands væg mod auktoritær expansionisme.

Det fascinerende ved at granske Ukraine-casen er det faktum, at krigsudbruddet kom bag på store dele af den internationale sikkerhedspolitiske sagskundskab, heriblandt chefen for Moskva-tænketanken Russian International Affairs Council Andrej Kortunov – en politologisk skolet Kreml'-rådgiver. Han vedgik åbent: "I was shocked because for a long time, I thought that a military operation was not feasible. It was not plausible" (citeret fra Waghorn 2022). Kortunovs betragtning om, at en militær erobring ville være uigennemførlig og derfor usandsynlig, dukkede op hos utallige andre som argument for, at Putin bluffede og blot ville skræmme Vesten til i panik at gøre indrømmelser på falderebet til krigen. Min pointe er her, at Kortunov og andre med samme fejlskøn lå under for en rational choice-tænkning som den kendes fra neorealismens magtbalance-optik. Med andre ord forudsatte Kortunov og andre med ham, at Kreml' handlede ud fra en '*logic of consequence*'. De mente at vide, at Putin godt vidste, at det ville være ørkesløst at kaste det kun talmæssigt overlegne russiske militære apparat ud i en storkrig henlagt til det vidstrakte landområde, som Ukraine udgør, og mod ukrainernes store og yderst krigserfarne hær. Eftersom rationalisterne tog fejl, peger det hen mod alternativerne til '*logic of consequence*' som politologisk afsæt for dette essay.

Analysen hviler derfor på '*logic of appropriateness*' i skikkelse af den konstruktivistiske strategisk kulturelle tilgang til studiet af Ruslands sikkerhedspolitik. Som optakt til den empiriske brødanalyse vil jeg genopfriske den forskningsoversigt over postsovjetisk russisk strategisk kultur, som jeg har under udgivelse (Skak i Kartchner et al., in print). Den er kilden, når ikke der optræder direkte henvisninger. Forskningsoversigten anlægger et mere dynamisk og samtidshistorisk syn på strategisk kultur end man ofte ser, idet Putin-epoken vægtes. Formålet med dette essay er at relatere indsigter fra forskningsfeltet nutidig russisk strategisk kultur til, hvad vi ved fra åbne, men velinformerede kilder om Ruslands krigsførelse i Ukraine og motiverne til den. Overordnet drejer det sig om at afveje forholdet mellem sikkerhedspolitisk

kontinuitet og fornyelse i Ruslands fremfærd i Ukraine. Casestudiet bygger på eksempelvis den britiske tænketank RUSIs kulegravning af krigens første måneder (Watling & Reynolds 2022), lødige journalistiske kilder såsom *The Economist* og Harris et al. (2022) samt krigsanalyser fra den velanskrevne britiske strateg Lawrence Freedman.

Casestudiet prioriterer analysen af konteksten for Putins beslutning om at invadere Ukraine; hans mulige motiver osv. ud fra et ikke-deterministisk historie- og kultursyn. Dernæst drøftes den tidlige lynkrigsfase, hvorunder Putin ville vælte regimet i Kyiv og erobre hele Ukraine. Her fremhæves Ruslands marodørkrigsførelse. Senere følger analysen af den langt mindre ambitiøse, men stadig brutale russiske krigsførelse i Donbas i foråret og sommeren 2022. Denne midterfase var kendetegnet af et vist dødvande (Freedman 2022a), hvorimod sensommeren prægedes af, at Rusland mistede grebet om krigen og kulminerede i Ruslands såkaldte delvise mobilisering 21. september. I epilogen gør jeg status for Ukrainekrigen hen over året 2022. Konklusionen sammenfatter analysen af krigsudbruddet, mønstret i Ruslands krigsførelse og dens implikationer, idet jeg også rejser spørgsmålet om mulig forandring i russisk strategisk kultur.

Om strategisk kultur – indsigter fra forskningen i nutidig russisk strategisk kultur

“Kultur er vaner” – så enkelt og dog rammende valgte den danske kulturhistoriker Hartvig Frisch (1928/1961: 1) at definere det drilske begreb kultur. Det betyder, at det politologiske begreb strategisk kultur kan bestemmes som de sikkerhedspolitiske vaner – herunder uvaner! – der på godt og ondt kendetegner et givet politisk system navnlig på beslutningstagerniveau. Stikordet uvaner antyder allerede, at tilgangen gør op med rationalismen og åbner for, at politiske aktører kan ligge under for deres egne overdrevne ambitioner, ideologiske eller professionelle idiosynkrasier eller der kan herske et klima af behagesyge i kredsen omkring nøgleaktører kendt under betegnelsen *groupthink*; altsammen mulige kilder til, at de bliver ofre for selvdestruktiv vanetænkning og rygmarvsadfærd. For det, der ligger i beslutningsfilosofiens ’logic of appropriateness’ er, at aktører ofte træffer beslutninger ud fra, hvad der i sammenhængen giver normativ mening for dem selv og ikke ud fra en saglig afvejning af fordele og ulemper endelige mulige katastrofale følger. Her trækker jeg på Colin S. Grays vigtige indsigt om strategisk kultur: Nemlig at Rusland og Sovjetunionen er skoleeksempler på, at visse strategiske kulturer kan vise sig *dysfunktionelle*, altså selvdestruktive.

Modsat Alastair Iain Johnston insisterer Gray på, at strategisk kultur skal forstås som en helhed af ord og gerning eller med Grays eget ord *kontekst*, i dette essay Kreml’s lokale russiske sikkerhedspolitiske beslutningskontekst.

Gray lægger vægt på såvel midler – her Kreml's foretrukne metoder – som mål; kun dette er i fokus hos Johnston ('grand strategy'). Johnston forstår strategisk kultur snævert som kun perceptioner, der skal 'process traces' så langt tilbage i fortiden som muligt. Forskningsfeltets oprindelige sigte var imidlertid at kortlægge forskellige nationers nutidige 'Way of War' svarende til nedenstående analyse af den igangværende russiske storkrig mod Ruslands europæiske nabo Ukraine. Johnston og Gray er dog enige om at gøre op med neorealismen, og Johnstons kognitive fokus er berettiget, eftersom strategisk kultur-analyse også handler om at afkode beslutningstagernes såkaldte *operational code*, dvs. de etiske samt taktiske og strategiske retningslinjer, som de i praksis handler ud fra – modsat den mere instrumentale officielle ideologi (Leites 1951/2007; se også Herd 2022).

Hvad Putins operationelle kode angår, er det tydeligt, at han via sin skoling i den sovjetiske kontraspionage kendt som KGB har indoptaget den *socialdarwinisme*, der prægede marxisterne Lenin og Stalin. Dette arkaiske træk fremgår af hans kategoriske sondring mellem 'kolonier' i betydningen lande, der har et nært forhold til USA og 'suveræne stater' som Rusland selv; en sondring, som han bragte til torvs, da han lige så sigende drog paralleller mellem sine egne og Peter den Stores erobringskrige (Putin 2022b). De arkaiske helte og idealer, som Putin hylder, stammer altså fra Det Russiske Imperium snarere end fra Sovjetepoken med Den Store Fædrelandskrig (1941-1945) som vigtig undtagelse. Putins forbilleder fra tiden efter 1917 repræsenterer landets højreautoritære fortid med KGB-chefen Andropov og dennes koldkrigsinstinkter som en tilsvarede vigtig undtagelse (Skak 2018).

Europas socialdarwinisme sidst i 1800-tallet førte til såvel stormagtsimperialisme som mellemkrigstidens fascisme; temaer, jeg vender tilbage til under beslutningskonteksten for Ukrainekrigen. Faglitteraturen understreger, at Rusland drives af en selvforståelse som naturgiven stormagt. Det udmøntes i en geopolitisk indflydelsessfære-imperialisme især over for de postsovjetiske naboer (Skak 2011; om imperialismen, se Morgenthau 1993: 56-83). Den russiske stormagtsidentitet rummer ligefrem en fascistoid frygt for ikke at blive frygtet som Graeme Herd (2022: 34-35) skriver inspireret af den russiske historiker Sergej Medvedev (2017: 90-91). Endvidere har Putin ifølge Fritz Ermarth givet russisk strategisk kultur en geo-økonomisk drejning gennem hans fokus på eksport af olie og gas. Veli-Pekka Tynkkynen (2019) anser dette for en dysfunktionel 'hydrocarbon culture', der blokerer for en russisk klimapolitik. Som det senere vil fremgå, rummer Ukrainekrigen et lag af geo-økonomisk krigsførelse mod ikke bare Ukraine, men også EU's energi- og klimapolitik.

Forskningen i russisk strategisk kultur fremhæver, hvordan Putin har vakt den klassiske russiske militarisme og Sovjetunionens hypermilitarisme til live gennem en omfattende oprustning samt krigskulturn omkring Den Store Fædrelandskrig (Splidsboel 2019). Retorisk bygger han på klassiske russiske

fascister som Ivan Iljin og Lev Gumiljov. Som påpeget af den svenske Rusland-kender Martin Kragh (2022: 217 ff.) gør den russiske ortodokse kirkes illiberal kristenhed den til en perfekt allieret for Putins egen illiberal drejning. Denne magtkonstellation minder om Mussolinis klerikalfascisme og kommer til udtryk i nutidig russisk strategisk kultur i form af den såkaldte nukleare ortodoksi som beskrevet af den israelsk-russiske analytiker Dima Adamsky (2019). Alligevel er Putin næppe en helhjertet ideologisk aktør; snarere er han i operationel forstand en pragmatisk, men autoritær kleptokrat, hvilket gør ham til en voldsparat opportunist. Cynthia Roberts beskrev ham i 2014 som *the Czar of Brinkmanship*, for han vil gerne anses for at besidde eskalationskontrol.

Putins egentlige sikkerhedspolitiske handlingsinstinkt er at opretholde *regime-sikkerheden* som storstrategi – i direkte forlængelse af, at KGBs nøgleopgave var at værne om partiets greb om magten. Hensynet til regimesikkerheden forener Putin med det kinesiske partivælde, understreger sinologen Gilbert Rozman (2014). Samme logik ligger bag oprettelsen af *Rosgvardija* i 2016, en paramilitær styrke på 340.000 mand med påfaldende vide magtbeføjelser. Putin og folkene omkring ham er skolet i en overdreven sovjetisk kontraspionage, der oppiskede en stemning af belejring og frygt for regimesikkerheden. Det har gjort Rusland til en nutidig *kontraspionagestat*, dvs. en stat med en overrepræsentation af efterretningsagenter i den øverste magtelite, som nyder en de facto autonomi (Skak 2018; Skak i Kartchner et al., in print). Autonomien bruger og misbruger de til egen økonomisk vinding (korruption) og til at trække Ruslands sikkerhedspolitik over i en hæmningsløs, absurd 'securitization' (Meister 2019). Ud over Putin personificeres denne arv fra KGB af den reelle næstkommanderende, chefen for Sikkerhedsrådet Nikolaj Patrusjev, der står Putin meget nær.

Følgelig er ovennævnte Grays sondring mellem '*high context*' og '*low context*' af afgørende betydning. Rusland og Sovjetunionen er og var højkontekstuelle strategiske kulturer, dvs. strategiske kulturer, der ser konspirative sammenhænge af typen "udenlandsk indblanding" bag overraskende og uønskede politiske hændelser. Det gælder i særdeleshed Putin-elitens syn på det 21. årh.s farverevolutioner, termen for nutidens folkelige opstande mod brutale og korrupte autoritære ledere. Det er en nøglepointe i Oscar Jonssons kulegravning af russisk militær tænkning og dens trusselsperceptioner (2019). Faktisk må man konkludere, at hvad Putin og hans ligesindede anser for amerikansk styrede farverevolutioner i Rusland eller Ruslands selvudnævnte interessesfære er *casus belli* for Kreml'. Det blev tydeligt med interventionerne i Ukraine i 2014 og Syrien i 2015. I filosofisk perspektiv er problemet med den russiske højkontekstuelle tænkning, at den frakender civilsamfundet selvstændig handlekraft, altså agens (jfr Edenberg i dette nummer). Kun supermagten USA og dets "almægtige" CIA tillægges agens; ja, tillægges magiske evner på udebane – i tråd med Kreml's socialdarwinistiske syn på international politik. Patrusjevs bizarre analyser er eksempler herpå (Taylor 2022; Kashin 2015).

Efterretningselitens særegne syn på, hvad der udgør legitime metoder præger Putins Rusland i form af et såre holistisk syn på krig, som udviser grænsen mellem krig og fred; det egentlige argument hos Jonsson. Denne elite er skolet i ulovlige metoder, den lever af hemmeligholdelse og kan praktisere en alsidig gråzonekrigsførelse (*hybridkrig*) i fredstid. Cyberangreb, disinformation og Novitjok-attentater indgår på lige fod med krudt og kugler. Som påvist af Jonsson går samtænkningen af krig og fred, kinetisk og ikke-kinetisk krigsførelse igen i de russiske militære fagfolks tænkning (2019). Holismen præger Putins atomare doktrin, der har fået en drejning af en sænket atomtærskel gennem tvetydige formuleringer om at ”eskalere for at deeskalere”. Dog mener den franske atomvåben-ekspert Bruno Tertrais, at vi bør bekymre os om meget andet end atomvåbnene vedrørende Ruslands operationelle ’Way of War’. Sammenfattende må Putin-regimets strategiske kultur betegnes som en nedarvet sovjetisk *kontraspionagekultur*, der vægter regimesikkerheden ud fra dens egne voldsomt overdrevne højkontekstuelle analyser. Heri ligger der enorme faldgruber for rationaliteten. Magtkoncentrationen omkring de russiske efterretningsfolk og ikke mindst principalen Putins magtbrynde gør dem alle til lette ofre for hybris, hvis de tilsidesætter den militære og øvrige relevante sagkundskab (Ghlon 2022).

Den russiske hærs egen ’Way of War’ består af både fortidslevn og fornyelser såsom ’smart’ krigsførelse i Syrien. Fagfolk som Bettina Renz giver indtryk af vellykkede reformer inden for det russiske militære apparat med udviklingen af højteknologiske præcisionsvåben som den lære, man drog af Georgienkrigen i 2008 (2018). Samtidig må det i forlængelse af Andrew Bennetts forskning (1999) noteres, at Rusland med denne krig og den væbnede indgriben i Ukraine i 2014 ligger under for en dysfunktionel kultur af ’military interventionism’. Der er tale om en militarisme ofte med civile høge som beslutningstagere bag krigsførelsen. Denne angrebskrigens kultur eller *Cult of the Offensive* var ifølge politologen Henrikki Heikka essensen i den sovjetiske og tsaristiske fortid. Nutiden kendetegnes af en problematisk sammenblanding af defensive – regimets selvforsvar mod ”fjernstyrede” farverevolutioner – og offensive logikker. Mark Galeotti (2021) skildrer Ruslands sikkerhedsdoktrin som absurd reaktionær i sin trusselsforståelse.

Den mest foruroligende arv fra fortiden er nok den brutalitet og foragt for menneskeliv, der prægede sovjetisk krigsførelse i fremfærden over for civile og ens egne soldater – de blev behandlet som kanonføde (Poulsen 2007: 86-135; Zubov 2009; Skak 2020). Det postsovjetiske Ruslands krige i Tjetjenien bestod i grusomheder og terrorbombardementer af hovedstaden Groznyj. I Syrien gik man efter civile mål som hospitaler og skoler (Syria/Russia 2020). Krigsvoldtægter, plyndringer og lignende marodørkrigsførelse var ikke Den Røde Hær fremmed, hvortil kom den massive korrupsion, der plagede Sovjethæren i fredstid og fortsatte i den postsovjetiske russiske hær. Russisk strategisk kultur

hylder forsvarskrigen mod Napoleon og Hitler, men sejren i 1945 var dyrekøbt. De talrige angrebskrige såsom Vinterkrigen mod Finland endte ikke med sejre, snarere tværtimod. Til gengæld ligger den russiske hær ikke under for bonapartisme som påpeget af Brian D. Taylor (2003). Men massedeserteringerne og de utallige drab på officerer hen over revolutionsåret 1917 viser, at en oplevelse af meningsløs krigsførelse kan radikaliserer den russiske hær. Det bør man have i baghovedet vedrørende Ukrainekrigen.

Uvanens magt?! Konteksten for beslutningen om at invadere Ukraine 24. februar 2022

Jeg vil begynde med den amerikanske tilbagetrækning fra Afghanistan i august 2021, fordi den fik den tidligere omtalte Patrusjev til helt at fejllæse Biden-administrationens kurs. Patrusjev påstod, at der ventede de ukrainske tilhængere af partnerskabet med USA samme skæbne som Afghanistans faldne regering: svigt fra vestmagterne (Zabrodin 2021). Året 2021 bød på en generalprøve på den enorme og langvarige russiske opmarch af tropper og våben hen over efteråret og vinteren 2021-2022 – sidstnævnte førte til invasionen af Ukraine. Generalprøven pågik i foråret 2021 og var rent brinkmanship, der skulle presse Biden-administration til et topmøde i Genève. Denne opmarch blev afblæst, da topmødet var aftalt. Den senere opmarch fik CIA til at slå alarm allerede i oktober, idet CIA opsnappede konkrete planer for en invasion af Ukraine (Ignatius 2021; Harris et al. 2022). Kreml's diplomatiske forspil til invasionen var et ultimatum af 17. december, hvor man forlangte alt vedrørende udvidelsen af NATO til det postkommunistiske Europa rullet tilbage. Denne russiske fjendtlighed over for NATO er en rød tråd i Kreml's politik og propaganda.

Alligevel mener mange, at det egentligt signifikante er den revisionisme, der kommer til udtryk i Putins historiske essays, herunder det ildevarslede essay fra juli 2021 om, at Ukraine kun kan være "suverænt" under Rusland (Hill & Stent 2022). Ergo udgør den russiske NATO-argumentation et ideologisk røgslør, der sikrer den russiske befolknings opbakning til Kreml's sikkerhedspolitik. Putin ser faktisk ud til at have undergået en selvradikalisering under corona-isolationen 2020-2022 i form af et skred fra revisionisme til revanchisme – dvs. hævnørst over for Ukraine (Krastev 2022). Således iagttog CIA-chefen William Burns under sit Kreml'-besøg i november 2021 et meget hårdere syn på Ukraine hos Putin, en skærpet risikovillighed parret med hans oplevelse af, at chancen for indgriben hurtigt ville forsvinde (Harris et al. 2022). Kragh (2022: 293) taler tilsvarende om autokratens fobier og storhedsvanvid som udløsende årsager. Ukraine-revanchisme og almen revisionisme var imidlertid kendetegnende for ikke bare Kreml'-høge som Patrusjev, men en bred kreds af politologiske meningsdannere, heriblandt Sergej Karaganov

(Omelicheva 2022). Følgelig talte oberst Mikhail Khodarjonok (2021) og den pensionerede general Leonid Ivasjov for døve øren, da de før krigsudbruddet advarede mod erobringskrigen mod Ukraine som ”geopolitiske fantastier, der ville medføre et helvede af vestlige sanktioner”. Ivasjov forudså, at krigen ville ”true Ruslands eksistens som stat, gøre russerne og ukrainerne til dødsfjender og koste titusindvis af døde på begge sider”, ergo burde Putin gå af (Åslund 2022). Ivasjovs appel nåede ud til en million russere.

Verdensoffentligheden fik 21. februar 2022 indblik i, hvor tyrannisk Putin er blevet, da han offentligt ydmygede chefen for udlandsspionagen Sergej Narysjkin. Chokket over Ruslands angreb på Ukraine affødte heftig debat om Putin mon var gået fra forstanden. Kyndige strateger som Freedman (2022b) konkluderer, at det under de givne omstændigheder var hasard at påbegynde krigen og udpeger Putins selvbedrageriske historiesyn som synder. Men var det individuel eller kollektiv irrationalitet af typen groupthink og ekkokamre i Putins inderkreds, der gjorde udslaget? Det sidste er argumentet hos Kimberly Marten (2022). Watling og Reynolds (2022: 12) slår ned på adskillige fejl i den russiske efterretningsanalyse forud for krigen: fejlbedømmelser af styrkeforholdet mellem Rusland og Ukraine, af Ukraines vilje til at gå til modstand; troen på, at krigen ville blive kortvarig, så sanktionerne kun ville true økonomien, ikke den militære slagkraft. Ganske vist havde de russiske faldskærmstropper indøvet deres undertrykkelse af det ukrainske civilsamfund sammen med FSB, den civile efterretningstjeneste, i december (ibid.: 3). Men selve krigsplanen var at indtage hovedstaden Kyiv på kun tre dage (ibid.: 1). Amerikanske efterretningsagenter måtte forbløffet konstatere, at planen og ordrerne blev holdt hemmelige for officererne, ligesom soldaterne var intetanende om krigen (Harris et al. 2022). Putin underlagde termen krig tabu og insisterede på terminologien fra de hemmelige tjenester: *spetsial'naja operatsija*.

Såvel Freedman som Hu Wei (2022/ åbningscitater) har ret i deres *logic of consequence*-syn på krigen som et fatalt fejlgreb. Men der findes et anderledes strukturelt ræsonnement, der udfolder den mulige logik bag Putins tilflugt til revisionisme, imperialisme og revanchisme. Nemlig den nyfortolkning af det igangværende globale magtskifte, som politologerne Andrej Krickovic og Zhang Chang (2020) lancerer i en komparativ analyse af Rusland og Kina (Skak 2022a). De ser en altafgørende forskel i de to stormagters strategiske situation. Som en stormagt i forfald kæmper Rusland mod uret og må opleve, at kun gennem offensive tiltag kan man stoppe skreddet i status som stormagt. Modsat har Kina som opstigende magt tiden på sin side, hvilket gør Beijing mere moderat. Krickovic og Chang forbigår dog, at Kina og Rusland begge reagerede vredt på NATOs indgriben til fordel for Kosovo i 1999; for Rusland udgjorde det en statuskrise, der genoplivede Kremls koldkrigeriske sikkerhedspolitik. Men de to *logic of consequence*-analytikere har ret i, Rusland bør anskues som en stormagt, hvis handlerum løbende indskrænkes af fraværet af fremsynede

økonomiske reformer, herunder en grøn omstilling (Gustafson 2021). Følgelig skal man være opmærksom på den geo-økonomiske, herunder energi- og klimapolitiske drejning, som Putins fortrinsvis geopolitiske imperialisme over for Ukraine samt Belarus har. Ergo en kinetisk krig, der tillige bekræfter CO₂-afgifter og deslige!

Det er den overraskende, men plausible tolkning, som den russiske sociolog Alexey Levinson (2022) fra Levada-instituttet anlægger. Han påpeger, at den russiske befolkning deler Kreml's ubekymrede syn på klimakrisen, hvorimod man ser en trussel mod Ruslands energipolitiske magt over Europa i omverdens begyndende opgør med de fossile brændstoffer. Således handlede Kremls klimahandlingsplan fra årsskiftet 2019-2020 mest om at skride til handling over for EU's klimapolitik (Skak 2022b). Eller med Levinsons udlægning af Ukrainekrigen:

[...] over the course of 2021, Russia's leadership gradually became convinced that if Europe's energy plans came to fruition, Russia will lose its status as a global power. The only way out was to become Europe's new hegemon. If Russia could use force to bring the largest country in Central Europe (and subsequently a number of other countries or territories) into its own camp, it would obtain enough political, if not economic, capital to equal the world's great powers, the U.S. and China. The world would be divided into spheres of influence – and Europe would fall squarely into the Russian one (Levinson, 2022).

Man kan underbygge Levinsons udlægning med Patrusjevs latterliggørelse af de vedvarende energier, EU's grønne afgifter og hjælp til Ukraines grønne omstilling som hans kommentar til COP26 i Glasgow i efteråret 2021. Latterliggørelsen dækkede over det faktum, at tiden rinder ud for Ruslands fossile forretningsmodel. Ganske sigende nedlagde Rusland i FN's Sikkerhedsråd sidst i 2021 veto mod at gøre klimasikkerhed til en fast bestanddel af FN's konfliktforebyggende indsatser. Lige før Ukrainekrigen understregede energiøkonomen og Ruslandkenderen Thane Gustafson (2022), at Rusland ikke kan ignorere truslen fra klimaforandringerne mod landets egen fremtid. Han betonedede, at Kreml's problemerkendelse kun gælder EU's trussel mod eksportindtjeningen på ammoniak og stål, idet EU er Ruslands største handelspartner. Ruslands konflikt med Ukraine handler tillige om gas, hvortil kommer, at Ukraine som fødevarereproducent i verdensklasse er en konkurrent for Rusland (Kazankov 2022a), Ukraine eksporterer våben osv. Så set fra Kreml' var der gode geo-økonomiske grunde til krig mod Ukraine og derved EU-Europa.

Putins imperialisme bør altså forstås bredere end klassisk territorial geopolitik, herunder hans østslaviske imperialisme over for ukrainerne og belaruserne gennem visionen om en Rusland-domineret orden. Ja, det åbenlyst

reaktionære i Kreml's energi- og klimapolitik kombineret med den arkaiske socialdarwinisme som er indbegrebet af Putin-regimets stormagtsidentitet samt Ruslands afgrundsdybe ulighed er altsammen argumenter for højrefløjs-terminologi om den type diktatur, vi ser i Putins Rusland. Klerikalfascisme er allerede fremhævet som begreb for russisk indenrigspolitik; en trend, som Putin lancerede i 2013 som ramme for sin krisestyring efter Bolotnaja-protestbølgen mod ham vinteren 2011-2012 (Kragh 2022: 216 ff.). Men Putins fascisme mangler den politiske massemobilisering, der kendetegner fascismen (Laruelle 2022; *The Economist*, July 30th 2022). Hans herskerteknik gør tværtimod russerne apatiske understreger den russiske sociolog Grigorij Judin (Mostovsjshikov 2022; jfr Hutcheson i detta nummer). Ruslandkenderen Marlene Laruelle frikender Putin for fascisme under henvisning til, at det er uden for Kreml', at man finder den utilslørede fascisme og de egentlige folkedrabsmanifeste. Denne "ansvarsforflygtigelse" tjener imidlertid regimesikkerheden og Putins personlige sikkerhed, hvis det kommer til et internationalt retligt efterspil på Ukraine-krigen. På samme måde tolker jeg det paradoks, at Kreml' ikke har genindført dødsstraffen med Ruslands udtræden af Europarådet (cf. Skak 2022).

I forlængelse af min tese om regimesikkerheden som storstrategi og operationel kode for Putin gælder det, at Putins fascisme forstået som drakoniske stramninger af vilkårene for det politiske liv i Rusland samt militarisme og krigskult parret med selve krigen mod Ukraine forærer ham en kærkommen 'rally around the flag'-effekt. Ergo er Putins skærpede indenrigspolitiske "fascisme" instrumental og ikke nødvendigvis hans egen overbevisning. Men det repræsenterer et væsentligt 'inside-out'-motiv af typen *logic of consequence* (!) til storkrigen mod Ruslands langt mindre militariserede nabo. Krigens patriotisme forærer ham den perfekte autoritære krisestyring: nultolerance over for al dissens og protestbølger, som faktisk eskalerede fra 2018. Da gik selv babusjka-generationen på gaden i vrede over en pensionsreform, senere fulgte et ungdomsoprør mod valgmanipulationer, hvortil kom Aleksej Navalnyjs afslørende video "Dvoret's dlja Putina", der gik viralt i januar 2021 (jfr Flikke og Petersson i detta nummer). Med Putins egne ord fra hans på en gang fascistiske og stalinistiske tale af 16. marts gælder det nu om sætte alt ind på "samfundets selvudrensning for pak og forræddere" (Putin 2022a).

Af alle de ovennævnte udenrigs- og indenrigspolitiske grunde kan Putin og hans inderkreds have anset krigen mod Ukraine for en strategisk genistreg, fordi den for dem at se slog mange fluer med smæk. At slå til mod Ukraine i året 2022 ville ydermere symbolsk markere hundredåret for oprettelsen af Sovjetunionen i 1922 og dermed blodigt hævne oprettelsen af "Vladimir Iljitj Lenins Ukraine", som Putin hånligt omtalte landet i sin tale 21. februar (Putin 2022c). Ergo gav krigen mening for de afgørende russiske beslutningstagere gennem deres særegne imperialistiske *logic of appropriateness* kombineret med en fascistoid indenrigspolitisk *logic of consequence*. Alligevel er og bliver

Putins beslutning om at gå til angreb et uhyggeligt vidnesbyrd om uvanens magt over Rusland – et vidnesbyrd om *hybris*! Prisen bliver betalt af ikke bare befolkningen i Ukraine, de andre europæere og klodens mange importafhængige fattige befolkninger. For det russiske militær og for Ruslands moralske habitus indadtil og udadtil er krigen en katastrofe, vel at mærke en selvpåført katastrofe.

Lynkrigen: Den fejlslagne erobring af Kyiv og hele Ukraine

Forud for den storstilede russiske invasion pågik derhen over årene 2014–2022 en mere afgrænset russisk-støttet krigsførelse mod Ukraine i Donbas, som kostede 14.000 dræbte på ukrainsk side. Tidligt om morgenen 24. februar 2022 angreb de russiske styrker imidlertid hele Ukraine fra mange kompasretninger – fra Belarus med retning mod Kyiv, fra Krimhalvøen, Donbas og fra Rusland med missilangreb på den næststørste ukrainske by Kharkhiv (*The Economist*, February 26th, 2022). Selv langt vestpå i Ukraine blev der meldt om eksplosioner. Dette ambitiøse, men ufokuserede angreb blev af den militære sagkundskab anset for et første fejlgreb af typen spredt fægtning. Der var en spydspids i form af faldskærmstropperne VDV, der fra lufthavnen Hostomel' skulle rykke hurtigt frem mod Kyiv, men i dagene forinden var de kommet til at afsløre aktionen for ukrainerne, der var klar med artilleri og gik til modangreb (Watling & Reynolds 2022: 3). Rosgvardijas deltagelse forkludrede yderligere erobningsforsøget, og mange russiske enheder knækkede moralsk ved mødet med den ukrainske modstand (ibid.). Terrænet bestod af sumpe og skove, og da vinteren ikke var hård, var russerne henvist til at bruge de smalle landeveje i deres fremrykning, hvad der gjorde dem til lette ofre for ukrainske baghold. En overgang var der en 64 km lang konvoj på asfalten til Kyiv, men den endte i trafikpropper og deserterende russiske soldater. Helt grotesk var det, at højtstående officerer stillede sig i spidsen for kampen som rene trofæer for ukrainske snigskytter (Watling & Reynolds 2022: 4).

Ukrainerne led svære tab, og de civile led under de massive bombardementer. På krigens tredjedag kl. 08:00 udgav Kreml' en opsigtsvækkende sejrserklæring med manende formuleringer som: *"Rusland bliver nu samlet, tragedien fra 1991 – denne forfærdelige katastrofe i vores historie med dens naturstridige forstuvninger – er nu overvundet [...]. Rusland genopretter sin historiske helhed ved at samle den russiske verden, det russiske folk i sin helhed af storrussere, belarusere og lillerussere"* (= ukrainere; Akopov 2022). Mod slutningen hævdes det: *"resten af verden [sic] forstår til fulde, at dette er en konflikt mellem Rusland og Vesten, et svar på atlantisternes geopolitiske ekspansion og Ruslands tilbagevenden til sit historiske rum."* (ibid.). Denne revanchistiske "Terminator-doktrin" (Skak 2011) blev fjernet fra nettet, da

krigens nedslående realiteter slog igennem. Kreml's hybris fremstår ekstra grelt i lyset af Ruslands mange angrebskrige. Den almene militære erfaring er, at angreb kræver trefold mere slagkraft end forsvar for at lykkes. Krigsførelsen forekom mærkelig halvhjertet gennem hemmeligholdelsen og den manglende forberedelse af den russiske befolkning på storkrig, konstaterer Watling og Reynolds (2022).

De konkluderer, at det var en dårlig krigsplan, der blev dårlig udført. For nok blev der hurtigt indsat Wagner-specialstyrker for at likvidere den ukrainske præsident Volodymyr Zelenskyj og forberede et regimeskift. Men planen mislykkedes, og i stedet blev Zelenskyj gennem sin vitalitet en samlende figur for hele Ukraine og en international helteskikkelse. På dagen for krigsudbruddet truede Putin med at eskalere for at deeskalere ved at true omverdenen med gengældelse "i et omfang, hvis lige Historien endnu ikke har set" (=atomkrig), hvis man hjalp Ukraine med at forsvare sig (Putin 2022d). Det afskrækkede ikke Vesten fra at indføre et hidtil uset hårdt sanktionsregime mod Rusland og løbende optrappe våbenhjælpen til ukrainerne. De russiske styrker fulgte så at sige op på atomtruslen ved at erobre a-kraftværkerne i Tjernobyl nordpå og Zaporizjzja sydpå. Imidlertid turde Rusland ikke bruge sit luftvåben så aggressivt som i Syrien, hvor Rusland straks fik luftherredømme. For man var oppe mod såvel Ukraines luftforsvar som landets eget luftvåben.

Bagsiden af Ukraines tidlige triumf over Ruslands kvantitative overmagt var imidlertid de russiske massakrer og krigsvoldtægter af civile samt plyndringer og anden *marodørkrigsførelse*. Den blev afsløret, da russerne måtte opgive deres stillinger omkring Kyiv og under deres terrorbombardementer af byer som Mariupol og Kharkhiv. Butja og Irpin blev synonymt med krigsforbrydelser, og ligesom i Syrien brugte man klyngebomber. Russerne gik efter civile mål såsom det teater i Mariupol, hvor voksne og børn havde søgt tilflugt, og hvor ordet "børn" var malet på taget på russisk. Ukrainernes husholdningsapparater, computere og andre værdigenstande blev plyndret og dukkede op hos ægtefællerne i Sibirien (se også Kramer 2022). Forskning viser, at krigsforbrydelser kan mindske den militære slagkraft, alligevel kan de være tilsigtede som krumtap i Ruslands strategi, hævder den danske militærhistoriker Niels Bo Poulsen (Vuorela 2022). Krigsforbrydelser får folk til at flygte og gør erobring lettere; flygtningestrømmene presser Ukraines allierede i Europa økonomisk og tjener såvel det geopolitiske som det geo-økonomiske imperialistiske formål med krigen. Putin har ligefrem dekoreret det regiment, der stod bag massakren i Butja.

Sammenfattende handler russisk strategisk kultur og militarisme i det 21. årh. om ustraffede krigsforbrydelser analogt med den indre russiske voldskultur i landets fattige egne, tilføjer Poulsen (ibid.). Ukrainekrigens brutalitet genkendes fra Sovjetunionens strategiske kultur understreger koldkrigshistorikeren Mark Kramer (2022) med henvisning til fx deportationerne af ukrainere og nutidens filtrationslejre. Derfor vil jeg fremhæve klarsynet hos

den amerikanske sikkerhedspolitiske ekspert Richard N. Haass (2022). Han var tidligt ude med en tese om *to krige* i Ukraine: dels Ruslands krig mod civile indbyggere og storbyer i Ukraine, dels Ukraines forsvarskrig mod den russiske hær. Sidstnævnte mente han, at Ukraine vinder, mens Rusland vinder den første, selv om han overordnet anså Rusland for krigens største taber. Det skyldtes de massive russiske tab i menneskeliv, der hurtigt overgik tabene i Sovjetunionens mangeårige angrebskrig mod Afghanistan, samt hele forløbet af lynkrigen, der afslørede Ruslands hær som en Potjemkin-kulisse med forbløffende defekt eller utidssvarende materiel. Problemerne med kvaliteten af det russiske materiel afspejler den enorme korruption i det russiske militær (Zhu Ying 2002).

Tabene og fiaskoen omkring erobringen skabte ifølge Watling og Reynolds (2022: 8) et '*decision point*' for Kreml. Netop da kunne man have valgt at drosle krigen ned og forklare denne *logic of consequence*-beslutning for russerne. Det stik modsatte skete, skriver de under henvisning til interne russiske regeringsdokumenter fra midt i marts. Kreml' greb ikke til mobilisering af den samlede russiske våbenføre befolkning gennem en krigserklæring, men til en *ideologisk mobilisering* gennem hidtil uset radikal sprogbrug for mentalt at bringe Rusland på krigsfod. RIA-journalisten Timofej Sergejtsev (2022) udgav et folkedrabsmanifest, der beskrev, hvordan Ukraine skulle underkues gennem 'afnazificering'. Patriark Kirill og Vjatjeslav Nikonov, lederen af Russkij Mir, kaldte Ukrainekrigen for en civilisationskamp mellem det Onde og Det Gode. De gjorde herved krigen til en klerikalfascistisk eksistenskamp, hvortil Putin (2022a) bidrog med den indenrigspolitiske dundertale af 16. marts. Et foruroligende sidetema er Watling og Reynolds' (2022) dokumentation af FSBs planer for at vende våbnene mod Moldova for at fjerne den EU-venlige folkevalgte præsident Maia Sandu, når først undertvingelsen af Ukraine var lykkedes. Selv om det ikke er kommet dertil, viser planerne Kreml's videre imperialistiske ambitioner. Forfatterne råder NATO til fortsat våbenhjælp til Ukraine, mens man bereder sig på andre mulige russiske fremstød.

Slaget om Donbas i foråret og sommeren 2022

Det russiske forsvarsministerium erklærede 25. marts den første fase af "militæroperationen i Ukraine" for "fuldbyrdet" (TASS, 26. marts, 2022), altså var felttoget mod Kyiv opgivet til fordel for det, ministeriet kaldte for "befrielsen af Donbas". Militæranalytikere noterede sig, at det nye krigsmål gav en mere fokuseret og vellykket russisk krigsførelse. Som noget nyt udnævnte Kreml' en øverstkommanderende general, nemlig den fra Syrien berygtede general Aleksandr Dvornikov (Freedman, 2022a). Hans tilgang var at opslide de ukrainske styrker gennem uophørlig artilleriild, hvad der gav visse resultater ved Izjum. Men alligevel foregik fremrykningen i Donbas umådelig langsomt (ibid.). Erobringskrigen mod Kyiv havde udmattet de russiske soldater, kampviljen

var ringe, og officererne blev presset til at præstere epokegørende sejre op til Sejrsdagen 9. maj (ibid.). Reelt havde Dvornikov en umulig opgave: hans forslåede infanteri skulle opveje svaghederne i ikke alene det russiske luftvåben, men også Sortehavsflåden, der kom til kort over for ukrainernes kampgejst (Villemoes 2022). I april sænkede de det russiske flagskib Moskva med 500 besætningsmedlemmer ombord; en bet, som russerne bortforklarede.

Men bomberegnen over de ukrainske stillinger i Donbas og den ukrainske civilbefolkning selv uden for Donbas fortsatte; det samme gjorde deportationerne. Eneste lyspunkt var, at nogle flygtninge vendte tilbage til de fredeligere egne af Ukraine. I april indkaldte USA's forsvarsminister Lloyd Austin til en donorkonference på Ramsteinbasen, hvor vestmagterne aftalte en mere slagkraftig våbenhjælp til Ukraine i det forestående slag om Donbas. Denne artilleriduel skete i et for Rusland gunstigt steppeterræn og blev sammenlignet med Slaget om Kursk i 1943, hvilket understreger Ukraines betragtelige våbenmagt. Freedman (2022a) påpeger, at våbenhjælpen er lovlig i forlængelse af Ukraines ret til selvforsvar under FN-Pagts artikel 51. Den russiske udenrigsminister Sergej Lavrov undlod klogeligt at nævne dette, da han anklagede NATO for at føre stedfortræderkrig mod Rusland i endnu en forblømt trussel om at eskalere til det atomare niveau (ibid.). Lavrovs pointe om stedfortræderkrig afslørede tillige krigen som et strategisk mareridt for Rusland. På et lemfældigt grundlag har Putin kastet sit hjemlands væbnede styrker ud i en styrkeprøve med NATOs samlede militære formåen udi materiel, træning og avancerede våbensystemer på udebane. Sejrsdagen blev underspillet, idet Ruslands eneste sejrstofæ var den strategisk vigtige havneby Mariupol, da den heroiske modstand fra den ukrainske Azov-bataljon i Azovstålværkets underjordiske gange ophørte. Putin erklærede netop ikke krig og undlod at mobilisere på Sejrsdagen for ikke at komme på kant med den menige russiske befolkning. For trods overvejende opbakning til krigen ønsker den ikke at involveres i den. Putins forsigtighed underbygger regimesikkerheden som hans operationelle kode.

Den føromtalte krigsmodstander oberst Khodarjonok fik i maj ordet i tv-showet "60 minutter". Han udstillede brutalt det selvpåførte strategiske mareridt, som Ukrainekrigen er for Rusland via stedfortræderkrigen mod NATO. Han understregede, at Ukraine kunne bevæbne en hel million mand med avancerede våben finansieret af det nye amerikanske Lend-Lease program, hvortil kom Europas leverancer. "I vores operationelle og strategiske beregninger bliver vi nødt til at forholde os til, at situationen bliver værre for os", konkluderede han (Staten 2022). Senere måtte Khodarjonok dementere sig selv, men hans klarsyn vakte opsigt og faldt sammen med tilbageslag for de russiske styrker (ibid.). Et andet vidnesbyrd om russernes vanskeligheder på slagmarken var det, at Putin sidst i juni fyrede to af sine ledende generaler. Dels kommandøren for de luftbårne styrker, generaloberst Andrej Serdjukov, der ellers havde scoret point for sin indgriben i Kasakhstan i januar med sine

2000 faldskærmstropper, dels selveste general Dvornikov. Putin gav ham en tidsfrist på 10. juni til enten at indtage byen Siverodonetsk i Luhansk-regionen eller afskære vejen mellem Lysytjansk og Bakhmut (Kilner 2022). Ifølge Christo Grozev, stifteren af gravermediet Bellingcat, havde Putin set sig gal på generallens ustyrlige alkoholforbrug (ibid.).

Det lykkedes først russerne at opnå kontrol over Luhansk-regionen med erobringen af tvillingebyerne Siverodonetsk og Lysytjansk henne i juli måned. Det var hårde kampe, hvor Ukraines artillerisalver kom op på 5-6000 granater dagligt, Ruslands det tidobbelte (*The Economist*, June 25th, 2022). Ukraine led tab i størrelsesordenen 200 dræbte dagligt grundet Ruslands mere langtrækkende artilleri. Men ukrainernes moral blev afstivet af tilbageerobringen af den strategisk vigtige Snake Island i Sortehavet samt USA's tilsagn om snart at levere det langtrækkende HIMARS-raketsystem. Putin holdt en virkelighedsfjern tale 7. juli ifølge hvilken Rusland slet ikke havde påbegyndt sine krigshandlinger for alvor (Putin 2022). Han begyndte at løse de enorme problemer med at rekruttere soldater til infanteriet på kontroversiel vis – med en sigende avisoverskrift fra den schweiziske presse: ”*Gefangene, Arbeitslose, Söldner – Russland sucht neue Kämpfer*” (*Neue Zürcher Zeitung*, 23. juli, 2022).

Hertil kom en anden kontroversiel russisk nyskabelse. Det såkaldt private militærkompagni Wagner fik sidst i juli tildelt ansvaret for et helt frontafsnit i Ukraine (Ib 2022). Selv havde Wagner-kompagniet lidt svære tab, fx anslog fornævnte Grozev i april, at 3000 af Wagners 8000 lejesoldater i Ukraine var dræbt (Forces Net, 19th April, 2022). Men de begår grusomheder, og nu lå ansvaret herfor på Rusland. Wagner-soldater var medvirkende til Butja-massakren ifølge den tyske efterretningstjeneste BND (*Politiken*, 8. april, 2022). Putin skruede endvidere op for geo-økonomien og propagandakrigen, da verdensoffentligheden indså den truende globale fødevarekrise, som Ruslands blokade af Ukraines adgang til at udskibe korn til eksport i Sortehavet skabte. Over for afrikanske ledere påstod Lavrov, at fødevarekrisen var Ukraines og vestmagternes skyld. Hvis blot de ophævede sanktionerne mod Rusland, ville de russiske orlogsfartøjer ikke blokere for udførslen. Det kom til et forlig om frit lejde med Tyrkiets og FNs mellemkomst, men ikke uden russisk beskyldning. Ifølge landbrugseksperterne Susanne Wengle og Vitalii Dankevych (2022) bekrieger Rusland systematisk Ukraines landbrug for at styrke sin egen position på fødevarermarkedet. De opregner fire taktikker: (1) simpelt tyveri af korn, (2) sabotage mod såningen og ansættelsen af arbejdskraft samt afbrænding af afgrøder; (3) beskadigelse af den dyrkbare jord med bomber og miner samt ødelæggelse af maskiner, vandingsanlæg, kornsiloer og (4) Ruslands blokade af Sortehavet og det Azovske Hav dvs. Ukraines afgørende eksportveje.

Sensommerfasen: Rusland mister grebet om Ukrainekrigen: den 'delvise' mobilisering

Da Saki-luftbasen på Krim blev angrebet 9. august stod det klart, at Putin ikke længere havde eskalationskontrol. Eftersom Krim er omfattet af det russiske luftforsvar, var angrebet et anslag mod dette værn, for ni jagerfly blev gjort ukampdygtige. Både før og efter gennemførte ukrainerne angreb på russiske ammunitionsdepoter og russiske forsyningslinjer, fordi ukrainernes evne til at forsvare sig mod det russiske artilleri havde fået et kolossalt løft af det amerikanske HIMARS-våben. Det er konteksten for den russiske besættelsesmagts nervekrig omkring a-kraftværket Zaporizjzja hen over august måned. Formålet var sandsynligvis at aktivere europæernes angst for en atomulykke i stil med Tjernobyl for at skabe et pres fra neden mod de europæiske regeringer for at indstille våbenhjælpen til Ukraine. Taktikken lykkedes ikke, og vestlige strålingseksperter kaldte Zaporizjzja-værket for langt bedre sikret end Tjernobyl-værket.

Den 24. august var det både Ukraines Uafhængighedsdag og datoen, der markerede et halvt års krig. Det valgte ukrainerne at markere afdæmpet i hovedstaden Kyiv af frygt for russiske angreb, dog med en manende udstilling af ødelagte russiske kampvogne, artilleri og deslige. Dagen efter dekreterede Putin, at de russiske væbnede styrkers antal skulle højnes med ekstra 137.000 fra nytår i erkendelse af manglen på mandskab til en langvarig krig. Endvidere skruede Putin op for den geo-økonomiske krig mod Europa ved 5. september at lukke for gasleverancer gennem Nordstream 1 for at hindre europæerne i at opbygge gaslagre til en vinter uden russiske gasforsyninger. Samtidig forlød det, at Rusland ville importere granater o. lign. fra Nordkorea; et tegn på rådvildhed i Kreml', hvad der skal ses i sammenhæng med den overraskende og forbløffende vellykkede ukrainske modoffensiv i det tidlige september i Kharkhiv-regionen. Forspillet var tydelige ukrainske planer om en modoffensiv omkring Kherson med det formål at generobre denne vigtige storby. Det kom til begyndende ukrainske fremrykninger, men meget var mørklagt for verdensoffentligheden.

Kherson viste sig at være en krigslist, der fik russerne til omgruppere deres styrker i sydøst, så hele det østlige = russernes vestlige frontområde inklusive Kharkhiv-regionen blev en åben flanke. Den blev forsvaret af et fåtal, ringe motiverede og ret utrænede russiske tropper uden general; han var taget til fange (Ash 2022). Resultatet blev et kollapsende russisk forsvar med soldater på vild flugt og en ukrainsk sejr i klasse med det effektive forsvar af Kyiv i krigens begyndelsesfase. Chokeffekten hjemme i Rusland fremgik af vrede SoMe-indlæg fra høge uden for Kreml' såsom 2014-veteranen Igor Girkin (Sauer 2022). Lokalpolitikere fra Sankt Petersborg og andre steder søgte at samle politisk opbakning til at anklage Putin for højforædderi ved at have kastet Rusland ud i en landsskadelig krig. Midt i september kom Putin under pres fra sine partnere på SCO-topmødet i Samarkand, hvor Kinas præsident Xi Jinping

udtrykte bekymring, og Indiens premierminister Narendra Modi erklærede: ”tiden er ikke til krig”. Imens opdagede Ukraines styrker endnu en russisk krigsforbrydelse: massegrave i byen Izjum (*Politiken*, 20. sept. 2022). Tyrkiets præsident Recep Tayyip Erdogan udtalte 20. september: ”Krim bør tilbage til dens retmæssige ejer” =Ukraine.

Putins reaktion på det stigende pres kom allerede 21. september, da han annoncerede ’delvis’ – ikke fuld! – mobilisering (Putin 2022f). Han indvarslede såkaldte folkeafstemninger i Ukraines Kherson-, Zaporizjzja-, Luhansk- og Donetsk-regioner 23.-27. september for at gøre dem til en del af Rusland som eskalerende modtræk af typen revisionisme. Putin truede med, at Rusland besidder ”endnu mere avancerede atomvåben end Vesten”, et vink om mulig brug af taktiske atomvåben mod Ukraine. Atomtruslen og navnlig den epokegørende mobilisering viste, at Kreml’ befandt sig i endnu et ’decision point’. Det fik høgen Karaganov (2022) til straks efter mobiliseringen at foreslå krigsterminologien ændret til Fædrelandskrigen, dog forgæves. Putins tale udviste ingen vilje til kompromis eller våbenhvile trods udsigten til fortsat nedslidning af landets militære og økonomiske formåen. Forsvarsministeren Sergej Sjojgu fulgte op med en hvervemålsætning på 300.000 mand. Trods løftet om, at kun folk med militære erfaringer skulle indkaldes, hensatte mobiliseringen det russiske samfund i chok. Krigen foregik ikke længere blot på tv, nu risikerede alle på nær Kreml’-elitens sønner og tv-propagandister at blive indrulleret (ang. medierne, se Nygren). Måske 400.000 valgte at flygte, mens et ukendt antal fulgte rådet om at gå i indre eksil ved at ændre bopæl. Folkeviddet omdøbte den forhadte mobilizatsija til *mogilizatsija* – gravlæggelsen.

Epilog: opdatering og status for Ukrainekrigen hen over 2022

Selv om mobiliseringen således var Ukrainekrigens milepæl set fra det russiske samfund, lagde den op til en uforanderlig, omend skærpet officiel strategisk kultur af indædt angrebskrig. Det blev fulgt op af nye retoriske excesser fra høgenes side inklusive Putin, der beskyldte Vesten for satanisme og seksuelle perversioner grundet solidariteten med Ukraine (jfr Edenberg). Dagen efter Putins 70-årsdag blev hans prestigeprojekt, broen over Kertj-strædet, ramt af eksplosioner, der en overgang gav store problemer for den russiske logistik. Putin udnævnte igen en hård hund fra Syrien-interventionen, general Surovikin, til øverstkommanderende. Hans strategi var at ødelægge Ukraines kritiske infrastruktur og lamme landets forsyning med strøm, vand og varme. I og med, at vinterens kulde stod for døren fornemmede man, at det udtalte sigte var at gentage Stalins Holodomor-folkedrab i vinteren 1932-33 (Naimark 2010). Disse skræmmende udsigter for de civile opdannede snarere til fortsat modstand, og i november kunne Ukraines hær befri Kherson. Endnu et

nederlag for Rusland i klasse med sammenbruddet i Kharkhiv-regionen og fiaskoen i Kyiv. Rusland opnåede hverken luft- eller søherredømme over Ukraine hen over krigsåret 2022. Tværtimod, da Ukraine eksempelvis har udviklet havdroner.

Putin valgte at udeblive fra G20-topmødet midt i november, hvor værten, Indonesiens præsident Joko Widodo fik vedtaget en sluterklæring, der gengav Modis ovenfor citerede fyndord om utidig krig. I december blev tre luftbaser inde i Rusland ramt af langtrækkende ukrainske droner, et signal om, at ukrainerne kan ødelægge de steder, hvorfra russerne angriber Ukraines kritiske infrastruktur. Angrebet pikerede Ruslands mange høje såsom den tidligere nævnte høg Girkin, der gav luft for sin frustration med ordene: *"I de fleste af Ruslands militære enheder forstår soldaterne og officererne slet ikke, hvad de kæmper for, og hvilke mål, Rusland har"* (citeret efter Kazankov 2022b). Karaganov (2022) var inde på det samme som begrundelse for at ophøre denne krig henlagt til fremmed territorium til ligefrem en Fædrelandskrig. Høgene er de eneste krigskritiske røster, der tolereres af Kreml', da deres krav om øget brutalitet og mere storkrig matcher målet om at intensivere krigen. Hermed være ikke sagt, at Putin lytter til dem, vurderer Carnegie-analytikeren Alexandra Prokopenko (2022). Hun betragter de skingre udsagn fra politiske entreprenører som Prigozjin, Kadyrov og Medvedev som indsatser i magtspillet om deres indenrigspolitiske fremtid uden større relevans for Ukrainekrigen.

I mellemtiden – december er min skrivende stund – har en vis vinterafmatning indfundet sig over de to hæres krigsførelse i Donbas. Omverdenen bør imidlertid indstille sig på offensiver fra begge parter side og krig hen over hele 2023, hvis ikke længere. Russiske analytikere som Maxim Samorukov forventer, at Rusland fremover håndplukker såvel egentlige våbenføre mænd som alkoholikere og andre tabere i det russiske samfund, hvorved Kreml udnytter den svage solidaritet i det russiske civilsamfund. Økonomien kommer endnu mere på krigsfod for at afbøde Vestens sanktioner mod eksport af højteknologiske komponenter til Ruslands militærindustri. Følgelig skal man ikke undervurdere Ruslands evne og vilje til at fortsætte storkrigen trods en tabsratio for begge hære, som antagelig ligner Første Verdenskrigs skyttegravsmyrderier, nemlig 14 pct. (Ferguson 2022). Samtidig og fordi Ruslands militære formåen er dramatisk svækket bortset fra den reelt ubrugelige atomare option, bør omverdenen heller ikke udelukke den udgang på sagen, at den russiske hær og dens civile bagland radikaliseres af oplevelsen af Ukrainekrigens meningsløshed analogt med den turbulens, der ramte Rusland i 1917. Dog er det mest sandsynlige scenario for Ukrainekrigen en varig *ikke-fred* som mellem Nord- og Sydkorea eller mere præcist som mellem Israel (=Ukraine) og dets fjender i Mellemøsten (=Rusland). Styrkeforholdet mellem dem er som mellem David og Goliath.

Konklusion: Ukrainekrigen som bekræftende og overraskende case. Implikationer

Essayets argument er, at Ruslands angreb på Ukraine bedst forstås gennem konstruktivismens '*logic of appropriateness*', og blev indledt med almene iagttagelser af russisk strategisk kultur fra min forskningsoversigt (Skak i Kartchner et al., in print). Sikkerhedspolitiske vaner og dermed uvaner udgør essayets enkle tilgang til strategisk kultur, der fremanalyseres samtidshistorisk. Analysen hviler på en ikke-deterministisk historie- og kulturopfattelse og anser Ukrainekrigen for et selvpåført strategisk mareridt. Stik modsat hensigten (Akopov 2022) har krigen kostet tab af stormagtsprestige. Regimesikkerheden udgør Putins operationelle kode med socialdarwinisme som ontologi parret med en pragmatisk autoritær praksis. Problemet er, at regimesikkerheden alt for let opleves som truet af Kreml', der ser snigende farverevolutioner overalt og ophøjer dem til casus belli. Essayets konkrete empiriske nøgleargument er, at Putin og hans inderkreds overreagerede på Ukraines frigørelse fra landets fortid som underlagt Moskva. Den altafgørende uvane, som essayet peger på, er den *hybris*, der besjæler disse sikkerhedspolitiske beslutningstagere, dvs. dels deres socialdarwinistiske syn på agens med den selvovervurdering, det afføder, dels deres fatale undervurdering af ukrainerne, Europa og USA, herunder disse tre parters evne til at samarbejde om at holde Rusland stangen.

At undervurdere modstanderen er en klassisk strategisk-kulturel opskrift på skæbnesvangre krige. I så henseende har Putin ført det dysfunktionelle i russisk strategisk kultur op til nye højder, omend miljøet omkring ham har et medansvar. Rusland har en magtstruktur som kontraspionagestat uden ordentlige mekanismer til at korrigere fejl samt en debat- og mediekultur, hvor kun høge, løgne og halve sandheder kommer til orde med en aggressiv og selvbedragerisk groupthink til følge. Den uhellige klerikalfascistiske alliance mellem den russisk ortodokse kirke og kleptokraten i Kreml bestyrker dette indtryk. Så det irrationelle har frit spil i Rusland, hvor man ydermere kan nævne fejkilder som landets tårnhøje korruption (Zhu Ying 2022), udbredt lemfældighed og ansvarsforflygtelse. På sådanne og andre punkter udgør Ukrainekrigen en bekræftende case. Angrebskrige ligger netop inden for den russiske *logic of appropriateness* (jfr Akopov 2022; Karaganov 2022). Landets selvforståelse som stormagt har ligefrem omverdenens frygt for Rusland som succeskriterium (Trenin 2022b).

Analysen af beslutningskonteksten bag Ukrainekrigen slog ned på blandingen af østslavisk geopolitisk imperialisme, geo-økonomisk krigsførelse mod fx EU's energi- og klimapolitik samt Putins øgede behov for indenrigspolitisk krisestyring som den trefoldige logik, der animerede Kreml' til at iværksætte en europæisk storkrig. Hertil kommer Ruslands strukturelle forfald som stormagt som katalysator for revisionisme og revanchisme som argumenteret af magtskifte-realisterne Krickovic og Chang (2020). Som nævnt falder deres ræsonnement om statustab som katalysator snarere ind under *logic of consequence*.

Måske Kreml' har taget Zbigniew Brzezinskis geopolitiske tese om Ukraines ressourcer og territorium som garant for Ruslands status som stormagt til sig som den konkrete trussel om statustab, man følte man måtte handle på – i givet fald en oplevet *logic of appropriateness*. Omvendt kan man hævde, at krigens indenrigspolitiske funktionalitet som redskab til fascistisk krisestyring afspejler en rationel cost/benefit-analyse omsat til autokratens bizarre værdisæt. Men under alle omstændigheder er pointen den himmelvide forskel mellem Ruslands strategisk-kulturelle patologier, herunder Kreml's højkonstektuelle forståelse af omverdenen, og så den tilnærmelsesvis rationelle beslutningstagen ud fra saglige og velunderbyggede SWOT-analyser, som vi ofte oplever i Vestens demokratier.

Den kronologiske analyse af Ukrainekrigens forløb betoner ligeledes den strategisk-kulturelle kontinuitet tilbage til den russiske og sovjetiske marodørkrigsførelse. Den russiske 'Way of War' i Ukraine præges af terrorbombardementer mod civile mål, utallige plyndringer og krigsforbrydelser ud fra folkedrabsagtige målsætninger, der kom eksplicit til udtryk hos Sergejtsev (2022). Brutaliteten rettes også mod Ruslands egne soldater, der bruges som kanonføde; samme voldskultur kendetegner Wagnerkompagniet. Følgelig gør mange kendetegn ved Ruslands militære praksis Ukrainekrigen til en bekræftende case. Visse fornyelser sås dog i 2022, fx brugen af Belarus' territorium og indsættelsen af Rosgvardija under Lynkrigen, overdragelsen af et helt frontafsnit i Donbas til Wagnerkompagniet samt erobringen af Ukraines a-kraftværker, hvoraf Zaporizjzja siden blev udnyttet til psykologisk krigsførelse mod Europa.

Ukrainekrigen udgør imidlertid overordnet en stor overraskelse grundet den dårlige forberedelse af krigen og den katastrofale ringe russiske krigsførelse; et paradoks i lyset af vor viden om Putins angivelige modernisering af hæren. Kreml' virkede indfanget i ren arrogance over for den militære professionalisme affødt af Putins og Patrusjevs skoling i kontraspionagen jævnfør deres term specialoperation om denne europæiske storkrig. I krigens midterfase kom problemerkendelsen i Kreml' til udtryk i Putins afskedigelse af general Dvornikov; den general, der skulle stå for en ny, anderledes fokuseret indsats. Wagnerkompagniets stigende stjerne vidner ligeledes om en tillidskrise mellem Kreml' og hærledelsen. Disse pragmatiske tiltag kunne dog ikke overvinde Ukrainekrigens akilleshæl for Kreml': manglen på et velmotiveret, effektivt og kvantitativt tilstrækkeligt infanteri, der kunne nedkæmpe Ukraines betragteligt store og krigserfarne, veludrustede, veltrænede, initiativrige og ikke mindst topmotiverede hær plus dets partisaner mv.

Løsningen blev den skelsættende 'delvise' mobilisering af 21. september, krigens paradigmeskift i indre russisk optik; en mobilisering, som folkeviddet med rette omdøbte til *mogilizatsija* – gravlæggelsen. Den skabte flygtningebølger af russiske mænd ud af Rusland og et markant holdningsskift i den russiske befolkning fra overvejende opbakning til Ukrainekrigen til foruroligelse,

frygt og ønsker om seriøse fredsforhandlinger med Ukraine hos 55 pct. af de adspurgte (Pertsev & Razumnaya 2022). Men som det fremgår af epilogen ovenfor, er der ingen tegn på, at Kreml' er moden til denne udgang på krigen. Tværtimod givet forlydender om, at Kreml' fremover gør mobiliseringen mere kirurgisk kombineret med den sandsynlige forberedelse af, hvad der måske ender med at blive en anderledes effektiv russisk storoffensiv snarest muligt i 2023. Samtidig er der i min skrivende stund 18. december 2022 tegn på vaklen i Kreml', herunder et sensationelt videoklip med en dinglende fuld Putin, og hans årsberetning til Den Føderale Forsamling er aflyst.

Men implikationen af Ukrainekrigen forbliver den almene sikkerhedspolitiske sunde fornuft, at hverken Ukraine, Europa eller andre bør undervurdere modstanderen. Ruslands historie viser evnen og viljen til at opretholde en selvbedragerisk og selvdestruktiv strategisk kultur, der desværre også er livsfarlig for omverdenen. Især skal vi i Vesten forholde os til holismen i russisk strategisk kultur, såsom evnen til at kompensere for egen svaghed gennem ikke-militær propagandakrig for at vinde 'hearts and minds' i det globale syd. Det er ikke noget tilfælde, at høgen Karaganov (2022) ser verdensflertallet som afgørende front i Kremls fremstød. Dette fremstød kan formentlig pareres gennem en energisk vestlig diplomatisk og folkeoplysende indsats i det globale syd kombineret med aktiv hjælp til den sydlige halvkugles grønne omstilling. Indsatsen skal gøre det klart, at Rusland ud over at føre en ren og skær angrebskrig mod Ukraine fører en kulsort, reaktionær klimapolitik til skade for hele menneskeheden. Indsatsen skal i det hele taget udstille Ruslands destruktive fremfærd i international politik som påpeget af den russiske historiker Sergej Medvedev (2017: 91).

Hvor levner disse betragtninger om kontinuiteten og slidstyrken i Ruslands infernalske strategiske kultur og marodørkrigsførelse i Ukraine så det ikke-deterministiske syn på strategisk kultur? Kan Ruslands strategiske kultur overhovedet forandres? Ja, det kan den naturligvis, idet den jo hen over Putin-epoken har udviklet sig til det værre: mere fascistisk indadtil, mere blindt revanchistisk og folkedrabssparat udadtil. I et essay hævder selvsamme Medvedev (2022), at krig simpelt hen er blevet Ruslands nationale ide. Inden for strategisk kultur er egentlige paradigmeskift undtagelsen, der bekræfter regelen. Typisk er den udløsende begivenhed enten en indre revolution eller et ydmygende nederlag i krig. Japan og Tyskland gennemgik en forvandling efter deres kapitulation i 1945, og for Ruslands vedkommende kan man pege på nederlagene i dels Krimkrigen (1856), dels den russisk-japanske krig (1905) som vendepunkter, der en overgang fik landet til at vende blikket indad og reformere sig. Tilsvarende banede Sovjetsamfundets traumatiserende oplevelse i Afghanistan-krigen (1979-88) vejen for Gorbatsjovs udenrigspolitiske nytænkning og forsøg på indre reformer, der endte med den formelle nedlæggelse af Sovjetimperiet i 1991. Den logiske følgeslutning er, at Vesten fortsat af al magt

bør hjælpe Ukraine til at nedkæmpe den russiske invasionshær, vel at mærke på en måde så krigsførelsen for Ruslands vedkommende forbliver en angrebskrig og for Ukraines vedkommende en forsvarskrig. Krigen må ikke forvandle sig til en angrebskrig mod selve Rusland, kun mod nøje udvalgte og legitime militære mål dér. For Ruslands historie dokumenterer samfundets evne til at samle sig om at nedkæmpe angribende hære. Ukrainekrigen bekræfter nemlig overordnet den opbyggelige lære, at forsvarskrige er nemmere at vinde end angrebskrige.

Litteratur

- Adamsky, Dima, 2019. *Russian Nuclear Orthodoxy. Religion, Politics and Strategy*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Akopov, Pjotr, 2022. "Nastuplenie Rossii i novogo mira", *RIA Novosti*, 26.02.2022, tilgængelig på <https://web.archive.org/web/20220226051154/https://ria.ru/20220226/rossiya-1775162336.html>, citeret 2022-09-23.
- Ash, Timothy, 2022. "Are Russian Forces on Brink of Collapse?", *Kyiv Post*, September 6, tilgængelig på <https://www.kyivpost.com/article/opinion/op-ed/are-russian-forces-on-brink-of-collapse.html>, citeret 2022-09-23.
- Bennet, Andrew, 1999. *Condemned to Repetition? The Rise, Fall and Reprise of Soviet-Russian Military Interventionism, 1993-1996*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Ferguson, Niall, 2022. "Ukraine's Army Is Winning But Its Economy Is Losing", *Bloomberg*, 13 September, tilgængelig på <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2022-09-13/niall-ferguson-ukraine-s-army-is-winning-but-its-economy-is-losing>, citeret 2022-12-14.
- Forces Net*, 2022. "Thousands of Wagner Group mercenaries believed killed in Ukraine, MPs told", 19th April, tilgængelig på <https://www.forces.net/ukraine/three-thousand-wagner-group-mercenaries-believed-killed-ukraine-mps-hear>, citeret 2022-09-23.
- Freedman, Lawrence, 2022a. "Escalators and Quagmires", tilgængelig på <https://samf.substack.com/p/escalators-and-quagmires?s=w>, citeret 2022-09-23.
- Freedman, Lawrence, 2022b. "Spirits of the Past. The Role of History in the Russo-Ukraine War". June 12, tilgængelig på <https://samf.substack.com/p/spirits-of-the-past?s=w>, citeret 2022-09-23.
- Frisch, Hartvig, 1928/1961. *Europas Kulturhistorie, 1*. København: Politiken.
- Galeotti, Mark, 2021. "New National Security Strategy Is a Paranoid's Charter. Russia's new National Security Strategy regards not just foreign countries as a threat, but the very processes reshaping the modern world", *The Moscow Times*, July 5th, tilgængelig på <https://www.themoscowtimes.com/2021/07/05/new-national-security-strategy-is-a-paranoid-charter-a74424>, citeret 2022-09-23.
- Ghlon, John Mac, 2022. "Diagnosing Vladimir Putin: Not insanity, but hubris syndrome – opinion", *Jerusalem Post*, March 30, tilgængelig på <https://www.jpost.com/opinion/article-702742>, citeret 2022-09-23.
- Gustafson, Thane, 2021. *KLIMAT. Russia in the Age of Climate Change*. Cambridge, Mass. & London, England: Harvard University Press.

- Gustafson, Thane, 2022. "Russia can no longer ignore the threat posed by climate change", *LSE*, January 20th, tilgængelig på <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2022/01/20/russia-can-no-longer-ignore-the-threat-posed-by-climate-change/>, citeret 2022-09-23.
- Haass, Richard N., 2022. "Winners and Losers in Putin's War", *Project Syndicate*, March 30, tilgængelig på <https://www.project-syndicate.org/commentary/winners-and-losers-in-russia-ukraine-war-by-richard-haass-2022-03>, citeret 2022-09-23.
- Harris, Shane, DeYoung, Karen, Khurshudyan, Isabelle, Parker, Ashley & Sky, Liz, 2022. "Road to war: U.S. struggled to convince allies, and Zelensky, of risk of invasion", *Washington Post*, 17 August.
- Herd, Graeme P., 2022. *Understanding Russian Strategic Behavior. Imperial Strategic Culture and Putin's Operational Code*. Routledge Contemporary Security Studies.
- Hill, Fiona & Stent, Angela, 2022. "The World Putin Wants. How Distortions About the Past Feed Delusions About the Future", *Foreign Affairs*, September/October, tilgængelig på <https://www.foreignaffairs.com/russian-federation/world-putin-wants-fiona-hill-angela-stent>, citeret 2022-09-23.
- Hu Wei, 2022. "Possible Outcomes of the Russo-Ukrainian War and China's Choice", 12th March, tilgængelig på <https://uscnpm.org/2022/03/12/hu-wei-russia-ukraine-war-china-choice>, citeret 2022-09-23.
- Human Rights Watch, 2020. *Syria/Russia: Strategy targeted civilian infrastructure*, 2020-10-15, tilgængelig på <https://www.hrw.org/news/2020/10/15/syria/russia-strategy-targeted-civilian-infrastructure>, citeret 2022-09-26.
- Ib, Kristian, 2022. "Wagner-gruppens indtog er et russisk 'svaghedstegn'", *Politiken*, 31. juli.
- Ignatius, David, 2021. "Why the CIA is so worried about Russia and Ukraine", *Opinion/The Washington Post*, 30 November.
- Jonsson, Oscar, 2019. *The Russian Understanding of War. Blurring the Lines between War and Peace*. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Karaganov, Sergej, 2022. "Eto nado prjamo nazvat' Otetjestvennoj vojnoj", *Rossija v globalnoj politike*, 26.09.2022, tilgængelig på <https://globalaffairs.ru/articles/nazvat-otechestvennoj-vojnoj/>, citeret 2022-12-16. (engelsk udgave "This should be directly called the Patriotic War", *Ukrainian Post*, 3 October, tilgængelig på <https://ukrainianpost.com/opinions/383-this-should-be-directly-called-the-patriotic-war>, citeret 2022-12-16.
- Kashin, Oleg, 2015. "How the hallucinations of an eccentric KGB psychic influence Russia today", *The Guardian*, 15 July, tilgængelig på <https://www.theguardian.com/world/2015/jul/15/russia-kgb-psychic-oleg-kashin>, citeret 2022-09-25.
- Kazankov, Andrej, 2022a. "Da madpolitik blev magtpolitik", *Weekendavisen*, 3. juni.
- Kazankov, Andrej, 2022b. "Det bedste forsvar", *Weekendavisen*, 9. december.
- Khodarjonok, Mikhail, 2021. "Ispolnymi li metjty o rassjirenii Rossii?", 2021-12-16 *Nevasimoe Voennoe Obostrenie*, tilgængelig på https://nvo.ng.ru/realty/2021-12-16/3_1170_dreams.html, citeret 2022-09-25.
- Kilner, James, 2022. "'Butcher of Aleppo' sacked as Vladimir Putin shakes up Russian top command again", *The Telegraph Online*, 25 June, tilgængelig på <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2022/06/25/russia-shakes-up-top-command-ex-syria-war-general-sacked/>, citeret 2022-09-25.
- Kragh, Martin, 2022. *Det fallna imperiet. Ryssland och väst under Vladimir Putin*. Stockholm: Fri Tanke.

- Kramer, Mark, 2022. "Russia is repeating its brutal history in Ukraine", *Cognoscenti*, 4 May, tilgængelig på <https://www.wbur.org/cognoscenti/2022/05/04/russians-invasion-ukraine-overtone-wwii-mark-kramer>, citeret 2022-09-25.
- Krastev, Ivan, 2022. "We Are All Living in Vladimir Putin's World Now", *The New York Times*, 27 February, tilgængelig på <https://www.nytimes.com/2022/02/27/opinion/putin-russia-ukraine.html>, citeret 2022-09-25.
- Krickovic, Andrej & Chang, Zhang, 2020. "Fears of Falling Short versus Anxieties of Decline: Explaining Russia and China's Approach to Status-Seeking", *The Chinese Journal of International Politics* 13(2), s. 219-251.
- Laruelle, Marlene, 2022. "So, Is Russia Fascist Now? Labels and Policy Implications", *The Washington Quarterly* 45(2), s. 149-168.
- Leites, Nathan Constantin, 1951/2007. "The Operational Code of the Politburo". *Rand Corporation*, Santa Monica, 1951/2007, tilgængelig på https://www.rand.org/pubs/commercial_books/CB104-1.html, citeret 2022-12-14.
- Levinson, Alexey, 2022. "Why is the Kremlin so committed to this war?", June 14, *Meduza*, tilgængelig på <https://meduza.io/en/feature/2022/06/14/why-is-the-kremlin-so-committed-to-this-war>, citeret 2022-09-25.
- Marten, Kimberly, 2022. "President Putin's Rationality and Escalation in Russia's Invasion of Ukraine", *PONARS Eurasia Policy Memo* no. 756, March 9, tilgængelig på <https://www.ponarseurasia.org/president-putins-rationality-and-escalation-in-russias-invasion-of-ukraine>, citeret 2022-09-26.
- Medvedev, Sergei, 2017. *The Return of the Russian Leviathan*. Cambridge: Polity Press.
- Medvedev, Sergej, 2022. "Krig som national idé", *Weekendavisen*, 1. september.
- Meister, Stefan, 2019. "The domestic and foreign policy nexus: threat perception and Russian security policy", s. 75-85 i Kanet, Roger E. (red.), *Routledge Handbook of Russian Security*. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge.
- Morgenthau, Hans J., 1993. *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace. Brief Edition. Revised by Kenneth J. Thompson*. New York: McGraw-Hill.
- Mostovsjnikov, Sergej, 2022. "Atomizirovannaja bomba. Sotsial'naja rasobshchennost' rossijskogo obshchestva strasjnjeje jadernoj vojny. Intervju", *Novaja Gazeta*, 2022-03-14.
- Naimark, Norman M., 2010. *Stalin's Genocides*. Princeton: Princeton University Press.
- Omelicheva, Mariya, 2022. "Influencers, Echo Chambers, and Epistemic Bubbles: Russia's Academic Discourse in the Wake of the War in Ukraine". *PONARS Eurasia Policy Memo* No. 777, 31 May, tilgængelig på <https://www.ponarseurasia.org/influencers-echo-chambers-and-epistemic-bubbles-russias-academic-discourse-in-the-wake-of-the-war-in-ukraine/>, citeret 2022-09-26.
- Pertsev, Andrey & Razumnaya, Anna, 2022. "Make peace, not war", *Meduza*, 30 November, tilgængelig på <https://meduza.io/en/feature/2022/11/30/make-peace-not-war>, citeret 2022-12-18.
- Poulsen, Niels Bo, 2007. *Den Store Fædrelandskrig. Statsmagt og mennesker i Sovjetunionen 1939-55*. København: Høst & Søn.
- Prokopenko, Alexandra, 2022. "They Talk the Talk, But Do Russia's Hawks Have Any Real Influence?", *Carnegie Politika*, 2022-11-07, tilgængelig på <https://carnegieendowment.org/politika/88334>, citeret 2022-12-18.
- Putin, Vladimir, 2022a. "Meeting on socioeconomic support for regions", 16 March, *Kremlin.ru*, tilgængelig på <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67996>, citeret 2022-09-26.

- Putin, Vladimir, 2022b. "‘Taking it back’: Vladimir Putins likens himself to Peter the Great", *Al Jazeera*, 9 June, tilgængelig på <https://www.aljazeera.com/news/2022/6/9/putin-likens-self-to-tsar-hints-at-russian-territory-expansion>, citeret 2022-09-26.
- Putin, Vladimir, 2022c. "Extracts from Putin’s speech on Ukraine", *Reuters*, 21 February, tilgængelig på <https://www.reuters.com/world/europe/extracts-putins-speech-ukraine-2022-02-21/>, citeret 2022-09-26.
- Putin, Vladimir, 2022d. "France says Putin needs to understand NATO has nuclear weapons", *Reuters*, 24 February, tilgængelig på <https://www.reuters.com/world/europe/france-says-putin-needs-understand-nato-has-nuclear-weapons-2022-02-24/>, citeret 2022-09-26.
- Putin, Vladimir, 2022e. "Meeting with State Duma leaders and party faction heads", *Kremlin.ru*, 7 July, tilgængelig på <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68836>, citeret 2022-09-26.
- Putin, Vladimir, 2022f. "Putin’s speech. Read the address on Russia’s partial mobilization", *Washington Post*, 21 September, tilgængelig på <https://www.washingtonpost.com/world/2022/09/21/putin-speech-russia-ukraine-war-mobilization/>, citeret 2022-09-26.
- Renz, Bettina, 2018. *Russia’s Military Revival*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Rozman, Gilbert, 2014. *The Sino-Russian Challenge to the World Order. National Identities, Bilateral Relations and East Versus West in the 2010s*. Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press & Stanford University Press.
- Sauer, Pjotr, 2022. "‘We have already lost’: far-right Russian bloggers slam military failures", *The Guardian*, 8 September, tilgængelig på <https://www.theguardian.com/world/2022/sep/08/we-have-already-lost-far-right-russian-bloggers-slam-kremlin-over-army-response>, citeret 2022-09-26.
- Sergejtsev, Timofej, 2022. "Shto Rossija dolzjna sdelat’ s Ukrainoj", *RIA Novosti*, 2022-04-03.
- Skak, Mette, 2011. "Russia’s New ‘Monroe Doctrine’", s. 138-154 i Roger E. Kanet (red.), *Russian Foreign Policy in the 21st Century*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Skak, Mette, 2018. "Om russisk strategisk kultur før og nu", s. 121-132 i *Utopi og realiteter. Festskrift til Erik Kulavig*. Syddansk Universitetsforlag.
- Skak, Mette, 2020. "Om Subovs Ruslandshistorie for det 20. århundrede", *Nordisk Østforum* 34, s. 244-263.
- Skak, Mette, 2022a. "Russia: Power Transition, Revisionism and Great Power Management", s. 103-124 i Knudsen, Tonny Brems & Navari, Cornelia (red.), *Power Transition in the Anarchical Society. Rising Powers, Institutional Change and the New World Order*. Palgrave Macmillan.
- Skak, Mette, 2022b. "Rusland og klimaforandringerne", s. 171-188 i Jensen, Carsten & Skak, Mette (red.), *Putins Rusland*. Frydenlund.
- Skak, Mette, (in print). "Russian Strategic Culture: A Critical Survey of the Literature", i Kartchner, Kerry M., Johnson, Jeannie L. & Bowen, Briana D., *Routledge Handbook of Strategic Culture*.
- Splidsboel, Flemming, 2019. "Rusland har sat kurs mod en decideret krigskult", *Kroniken i Politiken*, 2019-03-03.
- Staten, Adam, 2022. "Russia Pundit Gives Rare Public Damning Assessment of Ukraine War", *Newsweek*, 16 May (video fra 60 minutes: <https://twitter.com/i/status/1526329765065539592>).

- Taylor, Adam, 2022. "The apocalyptic vision behind Putin's 'golden billion' argument", *Washington Post*, July 22, tilgængelig på <https://www.washingtonpost.com/world/2022/07/22/putin-golden-billion-russia>, citeret 2022-09-26.
- Taylor, Brian D., 2003. *Politics and the Russian Army. Civil-Military Relations, 1689-2000*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Trenin, Dmitry, 2022a. "How Russia must reinvent itself to defeat the West's 'hybrid war'". *RT*, 23 May, tilgængelig på <https://www.rt.com/russia/555916-russia-west-hybrid-war/>.
- Trenin, Dmitrij, 2022b. "Vernite strakh. Inter' vju", *Rossija v global'noj politike/ Mezdunarodnaja Panorama*, 2022-09-26, tilgængelig på <https://globalaffairs.ru/articles/vernite-strah/>, citeret 2022-12-18.
- Tynkkynen, Veli-Pekka, 2019. *The Energy of Russia. Hydrocarbon Culture and Climate Change*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Villemoes, Søren K., 2022. "Den sidste bastion", *Weekendavisen*, 22. april.
- Waghorn, Dominic, 2022. "Ukraine invasion: Kremlin policy adviser reveals his shock over Vladimir Putin's decision to invade", *Sky News*, 2 March, tilgængelig på <https://news.sky.com/story/ukraine-invasion-kremlin-policy-adviser-reveals-his-shock-over-vladimir-putins-decision-to-invade-12555163>, citeret 2022-09-26.
- Vuorela, Mikkel, 2022. "Russernes krigsforbrydelser er vanvittige – og måske er de også en del af en strategi", *Information/Moderne Tider*, 13 August.
- Watling, Jack & Reynolds, Nick, 2022. "Operation Z. The Death Throes of an Imperial Delusion", Royal United Services Institute (RUSI), *Special Report*, 22 April.
- Wengle, Susanne & Dankevych, Vitalii, 2022. "Russia's War on Ukrainian Farms", *PONARS Eurasia Policy Memo* No. 786, 15 July, tilgængelig på <https://www.ponarseurasia.org/russias-war-on-ukrainian-farms>, citeret 2022-09-26.
- Zabrodin, Aleksej, 2021. "Pokhosjaja situatsija ozjidaet i storonnikov amerikanskogo vybora na Ukraine", *Izvestija*, 19 avgusta, tilgængelig på <https://iz.ru/1209165/aleksei-zabrodin-/pokhozhaia-situatciia-ozhidaet-i-storonnikov-amerikanskogo-vybora-na-ukraine>, citeret 2022-09-26.
- Zhu Ying, 2022. "Chinese academic: Ukraine war shows a corrupt Russia inside and out", *Politics News – Think China*, 23 May, tilgængelig på <http://www.thinkchina.sg/chinese-academic-ukraine-war-shows-corrupt-russia-inside-and-out>, citeret 2022-09-26.
- Zubov, Andrej B. (red.), 2009. *Istorija Rossii. XX vek. Tom I: 1894-1939; Tom II: 1939-2007*. Moskva: AST. Astrel'.
- Åslund, Anders, 2022. "Retired Russian Generals Criticize Putin Over Ukraine, Renew Call for His Resignation", *Just Security.org*, 9 February, tilgængelig på <https://www.justsecurity.org/80149/retired-russian-generals-criticize-putin-over-ukraine-renew-call-for-his-resignation/>, citeret 2022-09-26.